DE TRIPLICI EPIDAVRO;

PAGANINI GAVDENTII

DIATRIBE:

BIBLIOTECA NAZIONALE FIRENZE
BIBLIOTECA NAZIONALE 1879

PISIS, Jn Ædibus Franciſci Tanaglij. 1634.

Supreiorum Permiſſu.

ILLVSTRISSIMO VIRO

SEBASTIANO CELLESIO,

SENATORI FLORENTINO,

MAGNO DVCI A CONSILIIS.

Paganinus Gaudentius S. P. D.

EXaraueram carmen, Vir ampliſſime, in obitũ THOMAE CELLESII, fratris tui, cum animaduerti non ſatis diſtinctè loqui nonnullos ſcriptores, de Epidauro cum sermo eſt. quã obscuritatis nebulã vt depellerem, in manũ sumptis veterum libris de eo argumento suscepi disceptationẽ atq; id, quicquid eſt, sub apertam lucem, niſi maximè fallor, protuli. Cum vero funebres versus typis tradere, atque euulgare conſtituiſſem, lubuit in

eorum anteceſſu diatribam ponere de Epidauro, cui tuum nomen ea etiam de causa præpoſui, vt tibi grates, gratiasq; agerẽ, quod nuperæ controuerſiæ ea qua polles auctoritate, & prudentia, finem impoſueris effeceriſq. vt qui hactenus certarũt inter ſe officijs, nunc quoque animis, & mutua beneuolentia ſint conuinctiſſimi. Deus te, Illuſtriſſime Domine, diutiſſime ſoſpitet, atq; superſtitet, vt ex tua incolumitate decus, incrementum, & gloria ad celeberrimum Gymnaſium Piſanum, cuius curam tibi summo cum omnium applausu demandauit Magnus Dux, quotidie magis, ac magis redeat, atq. redundet.

DE Epidauro vt ſigillatim agamus, ignorandum non eſt fuiſſe quondam inſulam hoc nomine dictam, quæ tamen deſiit eſſe. Sed num abſorta eſt? non id eſt exiſtimandum, ſi audimus Plinium lib. II. Cap. LXXXIX. vbi enumerat inſulas, quæ continenti ſunt adiunctæ, atq. in fine capitis ſcribit: *Epidaurus, & Oricum Inſulæ eſſe deſierunt.* conſuluiſſet Geographiæ Plinius, ſi dixiſſet, vbinam ſita fuerit hæc inſula, vt ſciremus cui terræ coaluerit. Lucanus lib. II. videtur eam collocare Illyrico in mari iuxta Dalmatiam.

ſeu vela ferantur
In portus Corcyra tuos, ſeu læua petatur
Illyris, Ionias vergens Epidaurus in vndas,

verum ex his verbis Lucani non licet certò colligere fuiſſe Epidaurum inſulam. potuit enim innuere vrbem, vbi eſſet portus, quo vela ferri poſſent. Aliqui ad indicandam inſulā trahunt verba Virgilii lib. 3. Georg.

domitrixq; Epidaurus equorum.

At Seruius aliter interpretatur, dum inquit: *Epidaurus Epiri Ciuitas eſt, equis nobiliſſima.* Sanè in Liburnia collocat Epidaurum vrbem Ptolomæus. idem facit Plinius lib. 3. cap. 22. *A Narone, inquit, amne C. M. paſſ. abeſt Epidaurum Colonia.* aliqui verò legunt: Epidaurum colonia. ſub finem tamen capitis rurſus meminit Epidauri: *Liſſum,* ait, *Oppidum ciuium Romanorum,*

ab Epidauro C. M. paſſuum. Dion quoque lib. 48. meminit huius Epidauri, vbi narrat apud Epidaurios, tumultum coortum, quem tamen Pollio, factis aliquot prœliis compeſcuit. Eoſdem Epidaurios vocat Parthinos: καὶ ἐπιδαυρίοις τοῖς παρθίνοις licet nonnulli libri habeāt: Ἐπαυρίοις. Plinius ibidem in Liburnia recenſet hos populos, quos tamen appellat Parthenos: *præter hos*, inquit, *tenuere tractum eum Oenei, Partheni, Hemaſini*: & cap. ſequenti. *A Liſſo Macedonia prouincia, gentes Partheni*: quæ cū ita ſint, ego verba Lucani, & Virgilii non de alia Epidauro intellexerim, quā hac ipſa Liburnica. Volaterranus putat hanc Epidaurum Limiram appellatam fuiſſe à Pauſania, & Strabone. ſed diuerſam eſſe Limiram Epidaurum poſtea manifeſtis teſtimoniis oſtendemus. fueritne hæc vrs Colonia Romanorum? video quæri. affirmat idem Volaterranus. alii in Plinio legunt: *Epidarum colonia*, vt Epidæ eam condiderint. At quinam ſint iſti Epidę, neſcio. ſanè vulgari codices Plinii habent Epidaurum Colonia. vnde facilè foret colligere fuiſſe Romanorum coloniam, præſertim cum Plinius alia Romanorum oppida ibidem collocet. non deſunt tamen, qui contendant legendum in Plinio ita, vt fuerit Epidarum colonia: hanc Epidaurum dirutam fuiſſe à Gothis tradit Volaterranus, è cuius ruinis ædificata fuerit Raguſia, quod vnde ſumpſerit, neſcio. nullus tamen eſt qui dubitet Liburnicam Veterum Epidaurum eſſe, Raguſiam. Ortelius exiſtimat eam à Turcis vocari Dobronicham.

Supra trecentos annos Reſpublica eſt, & gaudet libertate. nam Auguſta, quæ vicina eſt Inſula, anno 1310 ſubiit Epidauriorum imperium teſte Mauroceno lib. 16 hiſtoriarum. vtut verò libera ſit Raguſia, tributum tamen ſoluit Turcarum Imperatori. quæ cauſa eſt, cur Veneti ei non fuerint moleſti, ne ſcilicet indignationē magni Domini prouocarent. ideo quoq. cum Auguſtani, quorum inſula hodie Curzolę vicina eſt, Epidauriorum imperium excutere ſummopere cuperēt anno MDCII. ſeq; in Venetorum ditionem dedere, reiectæ fuerunt ipſorum preces, vt idem Maurocenus narrat, qui ad annum MDLXXII. annotat, quod tranſeunte Veneta claſſe Epidaurii maximè trepidarint, mænia cuſtodiis militum compleuerint, portas clauſerint, ſublicios pontes ſuſtulerint, atq; ſe velut ad hoſtium impetum compararint, verùm vanus fuit metus. cum (ſi eidem hiſtorico credimus) ex priſco Reipublicæ inſtituto non propagandi imperii ambitio, neq. viribus impares ſubiciendi ardor Senatui vnquam obrepſiſſent. Atq; hæc de Liburnica Epidauro dixiſſe ſufficiat. nunc Peloponneſus nos vocat, vbi duæ Epidauri à ſcriptoribus conſtituuntur. ad ſinū Saronicū Plinius vnam collocat lib. 4. cap. 5. *A Scyllæo*, inquit, *ad Iſthmum CLXXVII. M. paſſ. portus Chenites, ſinus Saronicus, in eo Epidaurum oppidum*. At paulò ante aliam Epidaurum cognominatam Limeram recenſet, aitquè eſſe in ſinu Argolico, vbi etiam eſt Boea oppidum, Zarax, Cyphanta portus, amnes Inachus Eraſinus, vt dubitatie

taie

tare nefas ſit duas eſſe in Peloponneſo Epidauros. Neq; eſt quod quemquam turbet, quod Mela lib. 2. cap. 3. vnam tantum memoret, cum breuiter ſitum orbis perſtringat, & non pauca omittat ex vberioribus aliorum commentariis petenda, ſed diſtinctius agamus de vtroque oppido. quod eſt in ſinu Argolico ferè ſemper addito cognomine Limerę profertur à ſcriptoribus, vt eadem ſit Limera, & Epidaurus Argolica. Thucydides vbi alterius facit mentionem ſimpliciter Epidaurum dicit abſq. additamento. At alteram Limeram Epidaurum appellat. lib. 7. *& primum partem Limeræ agri Epidaurici depopulati ſunt* lib. 6. ἀποβάντες ἐς ἐπίδαυρον τὴν λιμηρὰν, vbi tamē viſus eſt interpres diſtinguere Epidaurū à Limera. in Epidaurū ingreſſi, Limerā ſunt depopulati. At fortè nomine Epidauri accepit totū agrum Epidauriorū, qui tamē nomē accipiebat à pręcipuo oppido, quod Epidaurus dictū etiā Limeræ nomen ferebat. lib. 4. idem ſic coniungit: *Athenienſes erecto tropheo in Cytheram abierunt, atq; inde in Epidaurum Limeram*. alteram Epidaurum ſimpliciter, vt dixi, effert. lib. 2. *vbi peruentum eſt in Epidaurum Peloponneſi vrbem*. lib. 5. *contigit vt Epidaurij agrum Argiuum incurrerent*. Carebat vrbs mœnibus more regionis, id traditur ibidem. *Aduerſus Epidaurum contenderunt, expugnatamq. vrbem muro cinxerunt*. Erat valdè munita à natura, teſte Strabone libro octauo, in ipſo Saronici ſinus receſſu intimo ſtad. X V. circuitum habens, nauigationem in ęſtiuos proſpectans ortus. excelſi verò vſque ad mare

quauerſũ mõtes includũt, vnde omni ex parte naturale munimen habet. Dores fuerunt Epidaurii, propterea Dorici generis etiam cenſebantur Æginetæ, ab Epidauro profecti, vt teſtatur Herodotus in Vrania. Eadem vrbs vna erat ex ſeptem conſtituentibus Amphictyonum conuentum, narrante Strabone lib. 8. celebritatem autem eſt cõſecuta ex templo Aeſculapij, qui quod cenſeretur ſanare morbos, multos mortales attrahebat. de templo ſunt verba Strabonis eodem lib. 8. ex verſione latina; *Erat vero templum ægrotantium multitudine vſquequaque refertum, pendentibusquè tabellis, in quibus ſanati languores erant inſcripti.* Solebant in eo templo pernoctare, & captare ſomnia, ex quibus de ſanitate conſequenda iudicium facerent. reſpexit Perſius ſat. 2.

nam fratres inter ahenos,
Somnia pituita qui purgatisſima mittunt,
Præcipui ſunto, ſitq. illis aurea barba.

fruſtra ſunt qui fratrum ahenorum nomine accipiunt Caſtorem, & Pollucem. abſquè dubio de Æſculapio hoc intelligendum. At plurium numero vtitur poeta. præcipuè igitur de Apollinis filio intellexit, & de ipſo etiam Apolline. nam alii addiderunt Iſidem, Oſirin, ac Serapin, quos omnes poſt Æſculapium in ſomnis indicare morborum curationes credidit vetuſtas. de Serapide locus eſt apud Suetonium in Veſpas: cap. 7. *E plebe quidam luminibus orbatus, item alius debili crure, ſedentem pro tribunali pariter adierunt, orantes opem valetudi-*

tudi-

tudinis, demonſtratam à Serapide per quietem: reſtituturum oculos, ſi inſpuiſſet; confirmaturum crus, ſi dignaretur calce contingere. verùm de ſomniis captatis in templo Æſculapii apud Epidaurios extant apud Plautú in Curculione quæ fingitur euenisse Epidauri. ſunt verba Lenonis:

Hac nocte viſus sum viderier
Procul ſedere longè à me Æſculapium,
Neque eum ad me adire, nequè me magni pendere viſus eſt.

Et monet alter:

Hoc animum aduorte, pacem ab Æſculapio
Petas, ne fortè tibi eueniat magnum malum.

dixerat antea:

Id ideo fit, quia hic Leno ægrotus incubat
In Æſculapij fano.

Id autè præ omnibus traditur a veteribus ad commendandum Epidauriorum Æſculapium, quod cum Romæ aliquando ſæuiret contagio, & denſaret funera, neq. modus reperiretur depellendi perniciem, inſpecti ſunt Sibyllini libri, compertumq. non aliter priſtinam recuperari ſalubritatem poſſe, quam ſi ab Epidauro Æſculapius eſſet accerſitus. paruerunt Patres fatidicis monitis, misſisq. legatis adduxere opitulatorem ſpecie ſerpentis apparentem. rem totam amplis verbis recenſet Valerius Maximus libro primo cap. 8. num. 2. Epitome Liuiana narrat li. XI. *cum Ciuitas peſtilentia laboraret, misſis legatis, vt Æſculapij ſignum Romam ab Epidauro transferrēt, anguem, qui ſe in nauem eorum contulerat,*

in quo

in quo ipſum numen eſſe conſtabat deportauere. Ouidius lib. XV. in eo diuerſus eſt à Valerio, quod Sibyllinorum librorum inſpectionem præterit, aitq. profectos legatos Delphos, interrogaſſe, qua ratione auuerrūcari poſſet exitialis morbus? reſpondiſſe Apollinem; templū Æſculapii petendum. iter idem poeta deſcribit, neq. diſſimulat Antiū egreſſum Aeſculapiū, ingreſsūq; delubrum parentis. Antij namq; colebatur Apollo. at Valerius memorat, quod prolapſus fuerit in veſtibulo ædis Æſculapii, & triduum ibi hæſerit. quod ſibi elegerit ſedem in inſula Tyberina vnà ſcriptores referūnt Ouidius: Valerius; neque caruiſſe aduentum Serpentis optato euentu profligata peſte. Ouidius

& finem ſpecie cæleſte reſumpta
Luctibus impoſuit, venitq. ſalutifer vrbi.

Valerius: *aduentu ſuo, tempeſtatem, cui remedio quæſitus erat, diſpulit*. Cęterum, quid ſentiendum de eiuſmodi narrationibus, quod ſtatuendum de talibus morborū remediis, quæ diuinitatis ſpeciem præ ſe ferre videntur apud gentes ſuperſtitione imbutas iampridem à grauiſſimis viris eſt expoſitum. Videſis lector Bellarminum lib: de Notis Eccleſ. cap. XIV. ſed nunc nobis ſufficiāt, quę proferuntur à Tertulliano in Apologetico contra Gentes: *Habent* (Dęmones) *de incolatu aeris, & de commercio nubium cæleſtes ſapere paraturas; vt, & pluuias, quas iam ſentiunt, repromittant benefici planè, & circa curas valetudinum, lædunt enim primò, dehinc remedia precipiunt ad miraculum noua, ſiue contraria*. Sapere paraturas

ras

ras in loco Tertulliani nihil aliud eſt quam noſſe, quomodo parentur remedia. atq. ſignificatum verbi ſapere retinet Italica lingua. cap. 23. non omittit idem doctisſimus Afer dicere, quod *Æſculapius medicinarum demonſtrator iuſſus à quolibet chriſtiano loqui,* ſpiritus ille ſe dęmonem eſſe confitetur.